

VNÚTORNÝ TRH S ENERGIOU

Európsky trh s energiou charakterizuje konkurencia, orientácia na zákazníka, flexibilita a nediskriminácia. Opatrenia v rámci neho sa týkajú prístupu na trh, jeho transparentnosti a regulácie, ochrany spotrebiteľa, prepojení a bezpečnosti dodávok. Posilňujú práva jednotlivých odberateľov, energetických komunít a zraniteľných spotrebiteľov, objasňujú úlohy a povinnosti účastníkov trhu a regulačných orgánov a podporujú rozvoj transeurópskych energetických sietí.

PRÁVNY ZÁKLAD

Články 114 a 194 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

CIELE

Dokončenie vnútorného trhu EÚ si v odvetví energetiky vyžaduje: odstránenie mnohých prekážok a obchodných prekážok, zosúladenie daňových a cenových politík s normami a štandardmi a vykonávanie environmentálnych a bezpečnostných predpisov. Cieľom je zabezpečiť fungujúci trh so spravodlivým prístupom, vysokou úrovňou ochrany spotrebiteľa a dostatočnými úrovňami prepojenia a výrobnéj kapacity.

VÝSLEDKY

A. Liberalizácia trhov s plynom a elektrickou energiou

V 90. rokoch minulého storočia Európska únia a jej členské štáty postupne otvorili hospodárskej súťaži svoje monopolné vnútroštátne trhy s elektrickou energiou a plynom. Táto iniciatíva sa realizovala prostredníctvom niekoľkých legislatívnych balíkov:

- Prvým energetickým balíkom prijatým v rokoch 1996 až 1998 sa zaviedla prvá liberalizácia vnútroštátnych trhov s energiou.
- Druhý energetický balík prijatý v roku 2003 umožnil priemyselným odberateľom a domácnostiam vybrať si svojich dodávateľov energie zo širšieho spektra konkurentov.
- Tretím energetickým balíkom prijatým v roku 2009 sa zaviedli pravidlá týkajúce sa oddelenia dodávok a výroby energie od prenosových sústav, nové požiadavky na nezávislé regulačné orgány, Agentúra Európskej únie pre spoluprácu regulačných orgánov v oblasti energetiky (agentúra ACER), európske siete prevádzkovateľov prenosových sústav pre elektrinu (ENTSO-E) a prepravných sietí pre plyn (ENTSO-G) a posilnenie práv spotrebiteľov na maloobchodných trhoch.
- Štvrtým energetickým balíkom, známym ako „[Čistá energia pre všetkých Európanov](#)“ a prijatým v roku 2019, sa zaviedli nové pravidlá pre energiu z obnoviteľných zdrojov, stimuly pre spotrebiteľov a obmedzenia dotácií pre elektrárne, ako sú kapacitné mechanizmy. Vyžadovala sa v ňom príprava plánov

na zmiernenie rizika v prípade kríz v dodávkach elektriny a rozšírili sa právomoci agentúry ACER v oblasti cezhraničnej spolupráce.

- Piatym energetickým balíkom, známym ako „[Fit For 55](#)“ a prijatým v roku 2024, sa ciele Únie v oblasti energetiky zosúladujú s jej novými ambíciami v oblasti emisnej neutrálnosti a plynárenský balík sa rozširuje o vodík. Po ruskej invázii na Ukrajinu v roku 2022 ho zmenil plán [REPowerEU](#) s cieľom postupne ukončiť dovoz fosílnych palív z Ruska, diverzifikovať zdroje energie, zaviesť opatrenia na úsporu energie a urýchliť prechod na obnoviteľné zdroje energie. Reformou koncepcie trhu s elektrinou sa zaviedli nové pravidlá pre dlhodobé zmluvy a zvýšená ochrana zraniteľných spotrebiteľov.

Štruktúru vnútorných trhov Únie s energiou tvoria tieto akty EÚ:

- [Nariadenie \(EÚ\) 2019/943 o elektrine](#), [smernica \(EÚ\) 2019/944 o elektrine](#), [nariadenie \(ES\) č. 715/2009 o plyne](#) a [smernica 2009/73/ES o plyne](#)), v ktorých sa vymedzujú hlavné trhové zásady a pravidlá fungovania trhov s elektrinou a trhov s dekarbonizovaným plynom. Zavádzajú sa v nich aj viaceré opatrenia a nároky na ochranu spotrebiteľov energie na úrovni EÚ.
- V [nariadení \(EÚ\) 2019/942 o agentúre ACER](#), [nariadení \(EÚ\) 2019/941 o pripravenosti na riziká](#), [nariadení \(EÚ\) č. 1227/2011 \(REMIT\)](#) a [nariadení \(EÚ\) 2016/1952](#) sa stanovujú pravidlá koordinácie regulačných orgánov v oblasti energetiky na úrovni EÚ, pripravenosti na krízy a krízového riadenia na trhoch s elektrinou, integrity trhu a transparentnosti a štatistiky.

B. Ďalšie kroky

V roku 2022 Rada zaviedla niekoľko dočasných núdzových opatrení na trhu EÚ s energiou:

- [nariadenie \(EÚ\) 2022/2576](#), ktoré sa týka solidarity v oblasti zásobovania plynom a dobrovoľného nákupu plynu v EÚ,
- [nariadenie \(EÚ\) 2022/2577](#), ktoré sa týka rýchleho udeľovania povolení pre obnoviteľné zdroje energie,
- [nariadenie \(EÚ\) 2022/2578](#) o mechanizme korekcie trhu, ktoré sa týka stropu na veľkoobchodné ceny plynu,
- [nariadenie \(EÚ\) 2023/706](#), ktoré sa týka dobrovoľného zníženia dopytu po plyne v EÚ o 15 %,
- [nariadenie \(EÚ\) 2022/1854](#), ktoré sa týka cieľov znižovania spotreby elektriny, stropu na príjmy z elektriny z obnoviteľných zdrojov, jadra a hnedého uhlia a solidárneho príspevku odvetvia fosílnych palív.

Diskutuje sa o začlenení niektorých z týchto dočasných opatrení do právnych predpisov EÚ.

V roku 2023 Rada predĺžila platnosť troch nariadení týkajúcich sa plynu do roku 2024 a nariadenia o povoleniach do roku 2025. V tom istom roku Komisia [odporučila](#), aby sa nepredĺžila platnosť opatrení v nariadení (EÚ) 2022/1854.

Od augusta 2022 do decembra 2023 krajiny EÚ spoločne znížili dopyt po plyne o viac ako 100 miliárd metrov kubických v porovnaní s päťročným priemerom.

C. Regulácia trhu s energiou: Agentúra EÚ pre spoluprácu regulačných orgánov v oblasti energetiky

Agentúra EÚ pre spoluprácu regulačných orgánov v oblasti energetiky (ACER) vznikla v roku 2009 a funguje od marca 2011. Agentúra ACER je zodpovedná za podporu spolupráce medzi národnými energetickými regulačnými orgánmi na regionálnej a európskej úrovni, najmä v cezhraničných oblastiach. Okrem toho monitoruje rozvoj siete a vnútorných trhov s elektrickou energiou a plynom. Agentúra má právomoc vyšetrovať prípady zneužitia trhu a koordinovať uplatňovanie primeraných sankcií s krajinami EÚ. Agentúra ACER takisto vypracúva sieťové predpisy, predkladá konečné návrhy Komisii a má povinnosti v procese preskúvania ponukových oblastí trhu s elektrinou.

Európska únia vytvorila štruktúry spolupráce pre prevádzkovateľov, a to Európsku sieť prevádzkovateľov prenosových sústav pre elektrinu (ENTSO-E), Európsku sieť prevádzkovateľov prepravných sietí pre plyn (ENTSOG) a nedávno Európsku sieť prevádzkovateľov vodíkových sietí (ENNOH). Tieto siete spolu s agentúrou ACER vytvárajú podrobné pravidlá prístupu k prenosovej sústave a prepravnej sieti a technické predpisy. Zabezpečujú koordináciu prevádzky prenosovej sústavy a prepravnej siete prostredníctvom výmeny prevádzkových informácií a rozvoja spoločných bezpečnostných a núdzových noriem a postupov. Siete sú takisto zodpovedné za vypracovanie 10-ročných investičných plánov prenosovej sústavy a prepravnej siete, a to každé dva roky, ktoré preskúma agentúra ACER.

D. Bezpečnosť dodávok energie

Energetická bezpečnosť v Únii sa opiera o niekoľko opatrení v odvetviach ropy, plynu a elektrickej energie.

Patria medzi ne koordinačné opatrenia, pripravenosť na riziká v sektore elektrickej energie ([nariadenie \(EÚ\) 2019/941](#)), dobrovoľné spoločné nákupy plynu ([nariadenie \(EÚ\) 2022/2576](#)), minimálne úrovne skladovania plynu na úrovni 90 % kapacity ([nariadenie \(EÚ\) 2017/1938](#)) a cieľ prepojenia elektrických sietí EÚ na úrovni aspoň 15 % do roku 2030 ([nariadenie \(EÚ\) 2018/1999](#)).

[Smernica 2009/119/ES](#) ukladá krajinám EÚ povinnosť udržiavať minimálne zásoby ropy zodpovedajúce 90 dňom priemerného denného čistého dovozu alebo 61 dňom priemernej dennej spotreby štátu podľa toho, ktorá z týchto hodnôt je vyššia. Používajú sa aj stratégie, ako je diverzifikácia zdrojov a dodávateľských trás. Osobitné ustanovenia existujú na riešenie nehôd v zariadeniach na ťažbu ropy a zemného plynu na mori ([smernica 2013/30/EÚ](#)).

E. Transeurópske energetické siete (TEN-E)

Politika TEN-E je zameraná na prepojenie energetických infraštruktúr krajín EÚ (pozri informačný list [3.5.1](#) o transeurópskych sieťach). V rámci tejto politiky bolo stanovených 11 prioritných koridorov: tri pre elektrickú energiu, päť pre sústavy na mori a tri pre vodík. Okrem toho existujú tri prioritné tematické oblasti: zavádzanie

inteligentných elektrizačných sústav, inteligentné plynárenské siete a cezhraničné siete pre oxid uhličitý.

V [nariadení \(EÚ\) 2022/869](#) o TEN-E sa stanovujú usmernenia pre transeurópske energetické siete, v rámci ktorých sa určujú projekty spoločného záujmu (PCI) medzi krajinami EÚ, projekty vo vzájomnom záujme medzi krajinami EÚ a tretími krajinami a prioritné projekty v rámci transeurópskych energetických sietí. Týmto nariadením sa ukončila podpora nových projektov v oblasti zemného plynu a ropy a zaviedli sa povinné kritériá udržateľnosti pre všetky projekty.

Nové PCI v oblasti energetiky a cezhraničné projekty v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov sa financujú z Nástroja na prepájanie Európy – Energetika na roky 2021 – 2027 (CEF-E), ktorý je nástrojom financovania so sedemročným rozpočtom vo výške 5,84 miliardy EUR prideloovaných vo forme grantov riadených Európskou výkonnou agentúrou pre klímu, infraštruktúru a životné prostredie. Komisia vypracúva zoznam PCI prostredníctvom delegovaného aktu, ktorý nadobúda účinnosť len vtedy, ak voči nemu Parlament ani Rada nevznesú námietku do dvoch mesiacov od jeho oznámenia.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Pri prijímaní všetkých legislatívnych balíkov o trhoch s energiou Parlament vždy rozhodne podporoval oddelenie vlastníctva prenosových a prepravných sústav v odvetviach elektrickej energie, plynu a vodíka ako najúčinnější nástroj na podporu investícií do infraštruktúry nediskriminačným spôsobom, spravodlivého prístupu k sústave pre nové subjekty a transparentnosti na trhu.

Parlament takisto zdôrazňoval význam spoločného európskeho pohľadu na strednodobé investície, väčšej spolupráce medzi regulačnými orgánmi, krajinami EÚ a prevádzkovateľmi prenosových a prepravných sústav a silného procesu harmonizácie podmienok prístupu do siete.

Na podnet Parlamentu sa osobitný význam prikladal zvýšeniu práv spotrebiteľov v oblastiach, ako je ochrana zraniteľných odberateľov, energetická chudoba, ochrana pred odpojením a dodávateľa poslednej inštancie.

Parlament vždy dôrazne podporoval posilnenie právomocí agentúry ACER a zdôrazňoval, že sa jej musia udeliť nevyhnutné právomoci na prekonanie problémov, ktoré nedokážu vyriešiť vnútroštátne regulačné orgány a ktoré bránia integrácii a riadnemu fungovaniu vnútorného trhu.

Parlament prijal niekoľko uznesení o trhoch s energiou:

- 14. septembra 2023 Parlament [potvrdil](#) začiatok rokovaní o koncepcii trhu s elektrinou. V návrhu uznesenia chcel posilniť ochranu spotrebiteľa pred nestálymi cenami, zaručiť právo voľby medzi zmluvami s pevnou a dynamickou cenou a zakázať prijímanie jednostranných zmien zmluvných podmienok.
- 5. októbra 2022 Parlament prijal [uznesenie](#), v ktorom v zásade víta zavedenie dočasného núdzového stropu na trhové príjmy získané z výroby a predaja elektriny z obnoviteľných zdrojov, jadra a hnedého uhlia a zavedenie dočasného mechanizmu solidárneho príspevku odvetvia fosílnych palív. Naliehavo vyzval krajiny EÚ, aby zabezpečili prístup k cenovo dostupnému a čistému vykurovaniu

a elektrickej energii, a zdôraznil, že je potrebné zabrániť vystahovaniu zraniteľných domácností, ktoré nie sú schopné platiť svoje účty a náklady na prenájom.

- 19. mája 2022 Parlament prijal [uznesenie](#), v ktorom vyzval Komisiu, aby predložila návrhy na riešenie problému nadmerných cien elektriny a posúdila vplyv cien plynu na fungovanie trhu s elektrinou.
- 7. apríla 2022 Parlament prijal [uznesenie](#), v ktorom požadoval okamžité a úplné embargo na dovoz ropy, uhlia, jadrového paliva a zemného plynu z Ruska a predloženie plánu, ktorý naďalej zaisťuje bezpečnosť dodávok energie do EÚ v krátkodobom horizonte.
- 1. marca 2022 Parlament [odsúdil](#) nezákonnú, nevyprovokovanú a neodôvodnenú vojenskú agresiu Ruska voči Ukrajine a vyzval na obmedzenie dovozu ruskej ropy a plynu.

Viac informácií o tejto téme nájdete na [webovej stránke](#) Výboru pre priemysel, výskum a energetiku (ITRE).

Matteo Ciucci

04/2024